

העולה מהסוגיא

מסכת יבמות ◊ דף כז - לג ◊ גליון 5

פרשת מצורע ה'תשפ"ב

דף כז

◊ דיני חליצה פסולה

הקדמה - ישנם שני אופנים של חליצה פסולה האחד באופן ששתי הזיקות שוות והשני באופן שאין שתי הזיקות שוות^א, ויש שני נידונים בחליצה פסולה, האחד האם היבמה נפטרה בחליצה זו או שאינה נפטרה וצריכה לחזור על כל האחין, והשני האם החליצה הזו פוטרת את צרתה או שאינה פוטרת את צרתה^ב וכדלהלן.

• למ"ד יש זיקה:

◦ לרב - בין באופן ששתי הזיקות שוות ובין באופן שאין שתי הזיקות שוות לא פוטרת את עצמה ואת צרתה.

◦ לשמואל:

▪ ללישנא קמא:

• באופן ששתי הזיקות שוות - פוטרת את עצמה ואת צרתה.

• באופן שאין שתי הזיקות שוות וחלץ לבעלת הזיקה הקלושה - לא פוטרת את עצמה ואת צרתה^ג.

▪ ללישנא בתרא - בין באופן ששתי הזיקות שוות ובין באופן שאין שתי הזיקות שוות פוטרת את עצמה ולא פוטרת את צרתה^ד.

☞ השלמות ☞

א האופן של חליצה פסולה ששני הזיקות שוות הוא חמישה אחים שלשה מהם נשואים שלשה אחיות ונפלה אחות אחת וחלץ לה ראובן (וזו חליצה כשרה משום שהיא מותרת לו), ולאחר מכן נפלה אחות שניה וחלץ לה שמעון (וזו חליצה כשרה משום שהיא מותרת לו), ואח"כ נפלה אחות שלישית שאסורה על ראובן ושמעון שהיא אחות חלוצתו והזיקה לשני היבמים היא זיקה שווה, וכן באופן ששלשת האחיות נפלו בבת אחת למ"ד יש זיקה ששלשתן אסורות משום אחות זקוקתו והזיקה לשני היבמים שווה (ולמ"ד אין זיקה ואסור לבטל מצוות יבמים לרש"י נחשב חליצה פסולה ולתוס' לא נחשב חליצה פסולה, משום ששית רש"י שבכל אופן אסור לייבם נחשב חליצה פסולה ושית תוס' שרק באופן שהזיקה פקעה במקצת אבל באופן שהזיקה לא פקעה במקצת לא נחשב חליצה פסולה).

האופן של חליצה פסולה שאין שני הזיקות שוות הוא באופן הנ"ל שנפלו בזה אחר זה וראובן חלץ לאחות הראשונה וראובן חלץ לאחות השנייה והזיקה של ראובן קלושה מהזיקה של שמעון שהרי על ראובן אסורה משום אחות חלוצתו ועל שמעון מותרת, וכן באופן שנפלו שתי יבמות ונתן גט לאחת או עשה מאמר באחת ואח"כ חלץ לה, שאין שני הזיקות שוות משום שלאחר הגט הזיקה פקעה במקצת וכן לאחר המאמר צריכה גט וחליצה ואין החליצה מועילה להפקיע את כל הזיקה [רש"י] או משום שנראית ככנוסה שאין לה זיקה [תוס'].

הגמ' מבארת שבאופן שיש שני יבמות ונתן גט לאחת מהן או שעשה מאמר באחת מהם ולאחר מכן חלץ לה הזיקה שלה נעשית קלושה ולכן חליצתה נחשבת לחליצה פסולה כיון שלא יכול לייבם, ובדברי הגמ' מבואר שבאופן שנתן גט ליבמה אחת ועשה מאמר ליבמה שניה שני הזיקות שוות ודינם כפי שהתבאר לעיל.

ב נחלקו תירוצי התוס' [כז ב ד"ה דנפול] ביבמה שהייתה צריכה חליצה מכל האחים מדין 'חיזור' האם אסורה בכל האחים מדין אחות חלוצתו לפי ר' אברהם מבורגוייל מותרת ולפי שיטת תוס' אסורה.

ג הלישנא קמא אומרת שבאופן שנפלו ג' אחיות בזה אחר זה, ראובן חולץ לראשונה ושמעון חולץ לשניה, וראובן אינו יכול לחלץ לשניה משום שהזיקה של שמעון עדיפה, ולשלישית יכול לחלץ או ראובן או שמעון משום שהזיקה של שניהם שווה, וא"כ מבואר שבאופן שהזיקה שווה פוטרת את עצמה, ובאופן שאין הזיקה שווה וחלץ לבעלת הזיקה הקלושה לא פוטרת את עצמה, תוס' [ד"ה מאי אחד] מדייק שהתירוץ הראשון סובר שאין חילוק בין פטור היבמה עצמה לפטור הצרה, ורק לפי הלישנא בתרא יש חילוק בין פטור היבמה לפטור הצרה.

תוס' [ד"ה מאי אחד] מבאר שהלישנא קמא סוברת כמו הביאור השני (רב אשי) בביאור דברי שמואל 'חלץ לאחיות לא נפטרו צרות' והלישנא קמא לא יכולה לסבור כמו הביאור הראשון בדברי שמואל, שהרי בביאור הראשון בדברי שמואל מבואר שבאופן שנפלו רחל ולאה וחלץ ללאה ואח"כ חלץ לצרת רחל לא נפטרה רחל בחליצת צרתה וצריכה לחלץ שוב, ולמרות שהזיקה של צרת רחל יותר טובה מהזיקה של רחל וא"כ כ"ש שבאופן ששתי הזיקות שוות לא נפטרה הצרה, וכיון שבדברי הלישנא קמא מבואר שאין חילוק בין פטור היבמה עצמה לפטור הצרה א"כ צריך לצאת שבאופן ששתי הזיקות שוות לא נפטרה היבמה ודלא כמו שמבואר בלישנא קמא שנפטרה היבמה, ולכן ע"כ שהלישנא קמא אינה סוברת כמו הביאור הראשון בדברי שמואל והביאור הראשון בדברי שמואל סובר כדברי הלישנא בתרא שיש חילוק בין פטור היבמה לפטור הצרה.

ד הלישנא בתרא סוברת שבאופן שנפלו ג' אחיות בזה אחר זה ראובן יכול לחלץ לראשונה ולשניה ולשלישית, ומבואר בתירוץ זה סובר שבין באופן שהזיקה שווה ובין באופן שאין הזיקה שווה חליצה פסולה פוטרת את עצמה, ולפי דברי התוס' [מאי אחד] שהביאור הראשון בדברי שמואל סובר כדברי הלישנא בתרא א"כ מבואר שבין באופן שהזיקה שווה ובין באופן שאין הזיקה שווה חליצה פסולה אינה פוטרת את צרתה.

- למ"ד אין זיקה - חליצה פסולה פוטרת את עצמה ואת צרתה^ה.

◆ דיני נאסרה באיסור דרבנן

- הקדמה - ישנם שני אופנים של דין נאסרה באיסור דרבנן, אחד נאסרה בשעת נפילה (כגון שתי אחיות שנפלו לפני יבם אחד ומתה היבמה הראשונה) והשני נאסרה לאחר נפילה (כגון שתי אחיות שנפלו לפני יבם אחד ומתה היבמה שניה) וכדלהלן:
- לרב - בין באופן שנאסרה בשעת נפילה ובין באופן שנאסרה לאחר נפילה מותר בשניה משום שסובר שאין דין 'נאסרה' באיסור דרבנן^א.
 - לר' יוחנן - באופן שנאסרה בשעת נפילה אסורה משום שסוברים שאומרים דין 'נאסרה' באיסור דרבנן, אבל באופן שנאסרה לאחר נפילה מותרת משום ש'יבמה שהותרה ונאסרה וחזרה והותרה' מותרת^ב.
 - לחד מ"ד - בין באופן שנאסרה בשעת נפילה ובין באופן שנאסרה לאחר נפילה אסורה משום שסובר שיש דין 'נאסרה' באיסור דרבנן, ודין זה נאמר אפילו באופן שנאסרה לאחר הנפילה^ט.

דף כה

◆ שלשה אחים שתים מהם נשואים שתי אחיות ומתו הנשואים את האחיות

- לת"ק - דין זה הוא כדין ארבע אחים שתים מהם נשואים שתי אחיות שהביאה הגמ' לעיל [דף כו] .
 - למ"ד יש זיקה - חולצות ולא מתייבמות משום שהם אסורות באיסור אחות זקוקתו^א.
 - למ"ד אין זיקה ו'אסור לבטל מצוות יבמין' - חולצות ולא מתייבמות.
- לר"ש - דין זה אינו כדין ארבעה אחים ובאופן זה פטורות מן החליצה ומן הייבום משום דכתיב 'ואשה אל אחותה לא תקח לצרור' ודורשים שבאופן שנפלו שתי יבמות לפני יבם אחד והם נעשות צרות זו לזו אין בהם ליקוחין כלומר שאסור ביבום מדאורייתא ולכן הם פטורות מן היבום והחליצה^א.

שלמות

- ה כך מוכח מדברי הגמ' שמדייקת מדברי רב שחליצה פסולה צריכה לחזור על כל האחים שסובר שיש זיקה, ומבואר שלמ"ד שאין זיקה חליצה פסולה לא צריכה לחזור על כל האחים, אמנם בדעת רש"י יש לדון בכך.
- ו דיני נאסרה באיסור דאורייתא ראה להלן [דף ל, דף מא].
- ז רבינו חננאל מבאר שדברי רב נאמרו רק למ"ד שאין זיקה אבל למ"ד שיש זיקה אומרים דין נאסרה, ותוס' [ד"ה איתביה ודף כד א] מוסיף שלפי זה אומרים דין נאסרה בין באופן שנאסרה בשעת נפילה ובין באופן שנאסרה לאחר נפילה, משום שרב לא סובר כדברי ר' יוחנן שיש חילוק האם היבמה נאסרה בשעת נפילה או לאחר הנפילה.
- ח המושג [כו א] אומרת 'ארבעה אחים שנים מהם נשואים שתי אחיות ומתו הנשואים את האחיות הרי אלו חולצות ולא מתייבמות', ובדברי הגמ' מבואר שר' יוחנן סובר שלא חוששים למיתה והסיבה ש"א"א לייבם את היבמה השניה משום שיש זיקה, והגמ' מקשה על דברי ר' יוחנן שהאח אחד יחולץ ליבמה שנפלה שניה והאח השני יוכל לייבם את היבמה שנפלה ראשונה משום שלא אומרים דין נאסרה באיסור דרבנן, והגמ' מסיימת 'אחיות איני יודע מי שנאן' ומבאר רש"י "זו אינה משנה".
- ונחלקו רש"י ותוס' האם קושיית הגמ' קשה גם לפי שיטת רב, רש"י מבאר שקושיית הגמ' קשה לפי שיטת רב, אמנם ריב"ן מבאר שקושיית הגמ' אינה קשה לפי שיטת רב שלמרות שרב עצמו סובר שאין זיקה וכפי שהתבאר לעיל [הערה ה] ולדבריו חליצה פסולה אינה צריכה לחזור על כל האחים, מ"מ רב יכול להעמיד את דברי המשנה כמ"ד שיש זיקה ולדבריו חליצה פסולה צריכה לחזור על כל האחים, ולכן א"א לייבם את היבמה השניה כיון שאסורה לאחיה לאחר החליצה (וראה לעיל [הערה ב] שנחלקו תירוץ התוס' בדין חליצה פסולה שצריכה לחזור על כל האחים האם אסורה לכולם או שאינה אסורה לכולם וריב"ן סובר שאסורה לכולם), ורבינו חננאל מבאר שרב יכול לבאר את דברי המשנה כמ"ד שיש זיקה והדין של רב שלא אומרים נאסרה נאמר רק למ"ד שאין זיקה אבל למ"ד שיש זיקה אומרים נאסרה (וכפי שהובא לעיל בהערה קודמת), ותוס' מבאר שקושיית הגמ' אינה קשה לפי דברי רב משום שרב סובר שיש איסור של ביטול מצוות יבמין ולכן אסור לייבם גם את היבמה הראשונה גזירה שמה יבוא לייבם את השניה אמנם ר' יוחנן סובר שיש זיקה אין גזירה שמה יבוא לייבם את הראשונה.
- ט רבינו חננאל [הובא לעיל הערה ז] מבאר שדברי רב שאין דין נאסרה נאמרו למ"ד שאין זיקה אבל למ"ד שיש זיקה אומרים דין נאסרה, ותוס' [ד"ה איתביה ודף כד א] מוסיף שלפי זה אומרים דין נאסרה בין באופן שנאסרה בשעת נפילה ובין באופן שנאסרה לאחר נפילה, משום שרב לא סובר כדברי ר' יוחנן שיש חילוק האם היבמה נאסרה בשעת נפילה או לאחר הנפילה (אמנם בדברי הריב"ן ותוס' שלא ביארו כדברי הר"ח משמע שלא סוברים כדבריו).
- כ בסוגיית הגמ' לעיל [כד א] מבואר שלמ"ד יש זיקה אומרים דין נאסרה אפילו באופן שנאסרה לאחר הנפילה, וכפי שביארו רש"י [שם ד"ה הכי השתא] ותוס' [שם ד"ה אי למ"ד], (וראה לעיל [הערה ט] שלפי דברי ר"ח יש מ"ד שאומרים נאסרה בין באופן שנאסרה בשעת נפילה ובין באופן שנאסרה לאחר נפילה וא"כ אפשר לומר שהסוגיא בדף כד סוברת כמ"ד זה, אבל לפי דעת הריב"ן והתוס' צריך לומר שהסוגיא בדף כד חולקת על הסוגיא כאן וסוברת שאומרים דין נאסרה גם באופן שנאסרה לאחר הנפילה).
- י ונחלקו התנאים באופן שקדמו האחים וכנסו האם מוציאים מידם או שאין מוציאים בידם לת"ק דמתניתין מוציאים מידם לר' אליעזר נחלקו בכך ב"ש וב"ה לב"ש יקיימו ולב"ה יוציאו ובדברי הגמ' להלן [כח ב] מובא שלפי אבא שאול נחלקו ב"ש וב"ה להיפך לפי ב"ש יקיימו ולפי ב"ה יוציאו ולפי ר"ש יקיימו.
- יא תוס' מבאר שהדרשה 'ואשה אל אחותה לא תקח לצרור' נאמרה רק באופן של שלשה אחים ששתים נשואים שתי אחיות שנפלו שתי יבמות שהם אחיות לפני יבם אחד, ודרשה זו לא נאמרה בארבעה אחים או בחמשה אחים ששתים מהם נשואים שתי אחיות שנפלו שתי יבמות לפני שני יבמים או לפני שלשה יבמים משום שבאופן זה לא נחשב שנעשו צרות זה לזו כיון שכל אחת יכולה להתייבם ליבם אחר.

ובדברי המשנה מבואר שדברי ר"ש נאמרו רק באופן ששתי היבמות אינם ערוה על היבם אבל באופן שיבמה אחת היא ערוה על היבם היבמה השניה צריכה יבום או חליצה משום שלא נחשב שנעשו צרות זו לזו כיון שאחת לא זקוקה ליבום, ובאופן שיבמה אחת אסורה על היבם באיסור מצווה או איסור קדושה מדאורייתא פטורות מן היבום והחליצה משום שנחשב שנעשו צרות זו לזו אמנם מדרבנן היבמה שהיא איסור מצווה ואיסור קדושה צריכה חליצה גזירה שמה יאמרו שאיסור מצווה ואיסור קדושה פטורים מן היבום וכן צרתה

דף כט

◆ דיני מאמר

- עשה מאמר ביבמה ואח"כ נפלה אחותה - לבית שמאי המאמר דוחה את אחותה, ולבית הלל המאמר אינו דוחה את אחותה כיון שמאמר קונה מדרבנן, ולכן צריך להוציא את בעלת המאמר בחליצה ובגט ואת היבמה השניה בחליצה².
- האם מאמר לב"ש קונה קנין גמור - נחלקו האמוראים בדעת ב"ש האם מאמר קונה קנין גמור לרב אמי מאמר קונה קנין גמור ולרב אלעזר מאמר אינו קונה קנין גמור, ונפק"מ באופן רוצה לגרש את יבמתו לאחר המאמר לרב אמי מגרשה בגט לחוד ולרב אלעזר מגרשה בגט ובחליצה³.
- האם מאמר לב"ש עושה אירוסין או נישואין - בדברי הגמ' מבואר שמאמר עושה אירוסין ולכן לאחר המאמר אינו יורש את היבמה ואינו מטמא לה אמנם הגמ' מסתפקת האם לאחר המאמר נשארת זקוקה ויכול לקנותה בביאה בעל כורחה או דלמא פוקע הזיקה ונחשבת כארוסה הגילה שלא יכול לקנותה בביאה בעל כורחה אלא רק בחופה.

◆ הפרת נדרים בשומרת יבם

- לר' עקיבא - בין ביבם אחד ובין בשתי יבמים לא יכול להפר משום שדווקא ארוסה שחייבים עליה מיתה אפשר להפר נדריה אבל שומרת יבם שלא חייבים עליה מיתה א"א להפר נדריה.
- לר' יהושע - ביבם אחד יכול להפר משום שיש זיקה, ובשתי יבמים לא יכול להפר משום שכל אחי יכול לפסול את היבמה על אחיו.
- לר' אליעזר - יש אופנים שיכול להפר אפילו בשתי יבמים וכדלהלן:
 - באופן שלא עשו מאמר - לא יכולים להפר.
 - באופן שאחד מהיבמים עשה מאמר:
 - לרב אמי - יכול להפר משום שסובר כב"ש שמאמר קונה קנין גמור.
 - לרב אלעזר - לל"ק יכול להפר לל"ב אינו יכול להפר משום שמאמר אינו קונה קנין גמור.
 - באופן שתבעה יבם אחד לייבם או לחלוץ וברח - יכול להפר משום שחייב במזונות היבמה ונודרת על דעתו.

דף ל

- ◆ דין נאסרה בשעת נפילה באיסור דאורייתא - הגמ' מבארת שדין נאסרה נאמר בין באופן שנאסרה בנפילה זו (כגון 'שני אחין נשואין שתי אחיות ומת אחד מהן ואחר כך מתה אשתו של שני' [לב א], ורב [ל א], מוסיף שדין זה לא נאמר רק באופן שהיו שני אחים והיבמה נדחתה לגמרי אלא גם באופן שהיו שלשה אחים והיבמה לא נדחתה לגמרי) ובין באופן שנאסרה בנפילה אחרת (כגון 'שלשה אחין שנים מהם נשואים שתי אחיות ואחד נשוי נכרית מת אחד מבעלי אחיות וכנס נשוי נכרית את אשתו ומתה אשתו של שני ואח"כ מת נשוי נכרית הרי זו אסורה עליו עולמית')¹.

⇒ השלמות ⇒

צריכה חליצה גזירה אטו צרתה.

- יב בפשטות דעת ב"ש שמאמר קונה מדאורייתא ולכן מאמר דוחה את אחותה, וכן כתבו התוס', אמנם בדברי רש"י [ד"ה השתא אחוסה] מבואר שמאמר קונה מדרבנן (ולפי"ז צ"ב דעת ב"ש כיצד מאמר דוחה את אחותה).

בדברי הגמ' מבואר שב"ש מודים לדין שהתבאר בתחילת הפרק [כו א] שארבעה אחים שתיים מהם נשואים שתי אחיות ומתו הנשואים את האחיות ששתי היבמות חולצות ולא מתייבמות ולא אומרים שייבם אחד יעשה מאמר באחת וידחה את חברתה וכן היבם השני יעשה מאמר ביבמה השניה וידחה את הראשונה ויהיה מותר לייבם את שתי היבמות, משום שדברי ב"ש נאמרו רק ב'מאמר דהיתרא' כלומר באופן שעשה מאמר בזמן שיכל לייבם ולא נאמרו ב'מאמר דאיסורא' כלומר באופן שעשה מאמר בזמן שלא יכול לייבם, ובדברי המשנה בתחילת הפרק הוא מאמר דאיסורא משום שלא יכול לייבם את היבמה משום שהיא אחות זקוקתו, אמנם כתבו התוס' שלפי הלישנא בתרא בדעת רב אלעזר [מובא בהערה יג] הגמ' מחלקת באופ"א, שדברי ב"ש נאמרו רק ביבמה שבשעת נפילה לא הייתה ראויה ליבום כיון שעשה מאמר באחותה ודברי ב"ש לא נאמרו בדין ארבעה אחים שתיים מהם נשואים שתי אחיות שבשעת נפילה הייתה ראויה ליבום.

- יג ר' אלעזר בלישנא קמא אומר 'לא תימא מאמר לב"ש קונה קנין גמור דאי בעי לאפוקי סגי לה בגיטא אלא מאמר לב"ש אינו קונה אלא לדחות בצרה בלבד' אמנם רב אשי סובר שר' אלעזר אומר 'לא תימא מאמר לב"ש דחי דחיה גמורה וצרתה חליצה נמי לא בעיא אלא דוחה ומשייר הוא' ונחלקו רש"י ותוס' בביאור המחלוקת, שיטת רש"י שביאור המחלוקת הוא בדין מאמר דוחה את אחותה לר' אלעזר דוחה מיד ולרב אשי בדעת ר' אלעזר דוחה רק לאחר שיגמור את הקנין ביבמה שעשה בה מאמר על ידי ביאה, ולפי דברי רש"י הגמ' דוחה את דברי רב אשי ומסיקה שמאמר דוחה את אחותה מיד, שיטת התוס' שנחלקו הלישנות בדעת ר' אלעזר באופן שנפלו שתי יבמות מביט אחד ועשה מאמר ביבמה אחת האם היבמה השניה מותרת לשוק ללא חליצה, לל"ק מותרת לשוק ללא חליצה משום שהמאמר הוא 'מאמר דהיתרא' ולרב אשי אסורה לשוק.

ר' אמי סובר שמאמר קונה קנין גמור וכפי שמבואר בדבריו לענין הפרת נדרים 'כגון דעבד בה מאמר וב"ש היא דאמר מאמר קונה קנין גמור'.

- יד בדברי הגמ' מבואר דין נאסרה באיסור דאורייתא באופן שנאסרה בשעת הנפילה, וראה להלן [דף מא] שנחלקו האמוראים בדין נאסרה באיסור דאורייתא באופן שנאסרה לאחר הנפילה.

◆ דעת ר"מ בדין זיקה - לרב נחמן אין זיקה ואפילו באח אחד ולרב אשי יש זיקה ואפילו בשני אחים^{טו}.

◆ דין צרת ערוה באופן שהערוה התגרשה

- שלשה אחים שנים מהם נשואין שתי אחיות ואחד נשוי נכרית גירש אחד מבעלי אחיות את אשתו ומת נשוי נכרית וכנסה המגרש ומת - לכו"ע הצרה חייבת ביבום.
- שלשה אחים שנים מהם נשואין שתי אחיות ואחד נשוי נכרית מת נשוי נכרית וכנסה המגרש ואח"כ גירש את האחות אשה' ומת - למ"ד מיתה מפלת הצרה חייבת ביבום ולמ"ד נישואין מפילים פטורה מיבום^{טז}.
- שלשה אחים שנים מהם נשואין שתי אחיות ואחד נשוי נכרית ואח"כ גירש אחד מבעלי האחיות את האחות אשה' ואח"כ כנס את הנכרית ומת - למ"ד מיתה מפלת חייבת ביבום, למ"ד נישואין מפילים למ"ד יש זיקה פטורה מיבום משום שנחשבת צרת אחות אשה בזיקה ולמ"ד אין זיקה חייבת ביבום^{יז}.

דף לא

◆ דיני יבמה שהיא ספק צרת ערוה (כגון שהערוה ספק התקדשה או ספק התגרשה) - לרבא חולצת ואינה מתייבמת לרבה יש אופן שפטורה מן היבום ומן החליצה^{יח}.

◆ ספק דתרי ותרי - נחשב ספק דרבנן משום שמדאורייתא מעמידים על חזקה.

◆ דיני עדות

- עדים שכתבו את העדות ושלחו לבי"ד - לרש"י לא מועיל משום דכתיב 'מפיהם' ולא מפי כתבם, לר"ת מועיל משום שרק באילם שאינו ראוי להגדה יש מיעוט של מפיהם ולא מפי כתבם אבל באופן שראוי להגדה אין מיעוט.
- עדים שמעידים על פי שטר - באופן שמעידים שכך כתוב בשטר מועילה עדותם משום שמעידים על עדות שנחקרה בבי"ד אבל באופן שמעידים שכך היה המעשה לא מועילה עדותם.

◆ שלשה אחים נשואים שלשה נשים נכריות ומת אחד מהם ועשה השני מאמר ומת

- לרבנן - נחשבת 'אשת שני מתים' שאסורה ביבום מדרבנן ולכן חולצת ולא מתייבמת וכן צרתה חולצת ולא מתייבמת^ט.
- לר"ש - אינה נחשבת אשת שני מתים משום שמאמר ספק האם קונה לגמרי או שאינו קונה לגמרי ולפי הצד שקונה לגמרי נפלה ליבום רק מהבעל השני ולפי הצד שאינו קונה כלל נפלה ליבום רק מהבעל הראשון ולכן יכול לייבם אותה או את צרתה ולחלוץ לשניה^כ.

שלמות

טו המשנה [כו א] אומרת 'ארבעה אחין שנים מהם נשואים שתי אחיות ומתו הנשואים את האחיות הרי אלו חולצות ולא מתייבמות' והגמ' [שם ובדף יח א] מבארת שלפי דברי רב אשי א"א לייבם את שתי היבמות משום שר"מ סובר שיש זיקה וכל אחת אסורה מדין אחות אשתו בזיקה, ולפי דברי רב נחמן א"א לייבם את שתי היבמות משום שר"מ סובר שיש איסור של 'ביטול מצוות יבמין', ותוס' [יה א] מבאר שלמרות שר"מ סובר שלא חוששים למיתה וכפי שמבואר בסוגיא בגיטין [דף כח] הנ"מ שמה ימות לאלתר אבל שמה ימות לזמן מרובה חוששין ולכן יש חשש של ביטול מצוות יבמין שלאחר שייבם הראשון השני יתעכב ולא יחלוץ או ייבם זמן מרובה וימות, ובדברי הגמ' [כו ב] מבואר שהחשש של 'ביטול מצוות יבמין' נאמר רק באופן שיש ארבעה אחים אבל באופן שיש חמשה אחים אין חשש משום שלא חוששים ששני אחים ימותו.

טז ראה לעיל [דף יג] שנחלקו האמוראים האם מיתה מפלת או נישואין מפילים, לרב ירמיה נחלקו בכך התנאים, התנא של המשנה בפרק ראשון סובר שמיתה מפלת, והתנא של המשנה בפרק שלישי סובר שנישואין מפילים, אמנם לרבא לכו"ע מיתה מפלת.

תוד"ה [ונאסרה] מבאר שבאופן שהיו שני אחים נשואים שתי אחיות ומתה אחת מן האחיות ואח"כ מת בעלה של האחיות האחרת מותרת אשתו להתייבם, ואינה אסורה למ"ד נישואין מפילים, משום שהדין שנישואין מפילים נאמר רק לגבי הצרה ולא נאמר לגבי הערוה עצמה.

יז רש"י [ד"ה זו היא למעוטי מת בלא גירש] מבאר שגם למ"ד יש זיקה אדם שמת ואשתו נפלה ליבום ואח"כ מת אחיו אין היבמה אסורה משום אשת שני מתים משום שאיסור של אשת שני מתים הוא דרבנן ורבנן גזרו דווקא באופן שעשה מאמר.

יח רבה סובר שבאופן שיש ספק בקידושין חולצת ואינה מתייבמת משום שמדאורייתא יש חזקה שאינה מקודשת ומדרבנן לא מעמידים על החזקה, אמנם באופן שיש ספק בגירושין פטורה מן היבום ומן החליצה, משום שמדאורייתא יש חזקה שהיבמה היא צרת ערוה, ורבנן לא החמירו לא להעמיד על חזקה ותצטרך לחלוץ משום שרבנן חששו שתבוא להתייבם, אבל בספק בקידושין רבנן לא חששו שתבוא להתייבם משום שמדאורייתא מותרת להתייבם.

יט הסיבה שרבנן גזרו שאשת שני מתים אסורה ביבום משום שנראה שנפלו שתייהם מיבם אחד וגזירה שמה יאמרו שתי יבמות שנפלו מבעל אחד מותר לייבם את שתי היבמות, וכן רבנן אסרו לייבם לאחת ולחלוץ לשניה גזירה שמה יאמרו בשתי יבמות שנפלו מבעל אחד שמותר לחלוץ לאחת ואח"כ לייבם את השניה.

רבא מבאר שדין זה נאמר רק באופן שהאח השני עשה מאמר ולא נתן גט אבל באופן שהאח השני נתן גט למאמרו (כלומר לא נתן גט גמור כדין כל גט בשומרת יבם אלא גט להפקיע את המאמר שעשה ולא להפקיע את הזיקה) מותר לייבם את אשת האח השני משום שאינה צרה של הראשונה, ונחלקו תירוצי הגמ' בדעת רבא האם מותר לייבם את אשת האח הראשון או שאסור גזירה אטו בעלת הגט (שנתנו לה גט להפקיע את הזיקה).

כ אמנם גם לפי ר"ש אסור לייבם את שתי היבמות משום שיש צד שהמאמר קונה קנין גמור וא"כ שתי היבמות נפלו מבעל אחד ולא יכול לייבם את שתיהן אלא רק את אחת מהן.

דף לב - לג

◆ האם איסור חל על איסור

- הקדמה - ר' יוסי ור' שמעון סוברים שאין איסור חל על איסור, אמנם נחלקו האמוראים בשני איסורים שחלו בבת אחת וב'איסור מוסיף' וב'איסור כולל' האם איסור חל על איסור וכדלהלן.
 - בדעת ר' שמעון - בשני איסורים שחלו בבת אחת נחלקו האמוראים לר' חייא איסור חל על איסור ולבר קפרא אין איסור חל על איסור, והגמ' מסיקה תיובתא דבר קפרא^{כא}.
 - בדעת ר' יוסי:
 - לר' אבהו - באיסור מוסיף איסור חל על איסור^{כב}.
 - לר' אבהו ור' יוחנן - לרש"י בכל אופן אין איסור חל על איסור, לתוס' באיסור מוסיף איסור חל על איסור^{כג}.
 - לר' חייא ובר קפרא:
 - בשני איסורים שחלו בבת אחת ובאיסור מוסיף - איסור חל על איסור.
 - באיסור כולל - לרש"י איסור חל על איסור, לתוס' 'איסור חל על איסור' איסור חל על איסור חל על איסור^{כד}.
 - גדר דין אין איסור חל על איסור לפי ר' אבהו - לר' יוסי למרות שאינו נענש על האיסור השני מ"מ האיסור השני חל ונקבר בין רשעים גמורים לר' שמעון אינו נקבר בין רשעים גמורים^{כה}.
- ◆ שני אחים נשואים שתי אחיות ומת אחד מהם - אשתו פטורה מיבום וחליצה^{כו}.

☞ השלמות ☞

כא ר' שמעון אומר שני אחים נשואים שתי אחיות ומת אחד מהם ובא השני על אשתו, באופן שנשא חי ואח"כ נשא מת חייב משום אשה, ובאופן שנשא מת ואח"כ נשא חי חייב משום אשת אח, ומבואר שאין איסור חל על איסור בין באיסור כולל (נשא מת ואח"כ נשא חי) ובין באיסור מוסיף (נשא חי ואח"כ נשא מת), ונחלקו האמוראים (לפי מסקנת הסוגיא) האם ר' שמעון מודה בשני איסורים שחלו בבת אחת לר' חייא איסור חל על איסור ולבר קפרא אין איסור חל על איסור והגמ' מסיקה תיובתא דבר קפרא תיובתא.

כב ר' אבהו אומר שר' יוסי מודה באיסור מוסיף, והגמ' נוקטת שלדבריו ר' יוסי אינו מודה באיסור כולל שהרי הגמ' מקשה מדוע ר' יוסי מחייב בנשא מת ואח"כ נשא חי שנחשב לאיסור כולל.

כג ר' אבהו מוכיח שר' יוסי מודה באיסור מוסיף ור' יוחנן דוחים את הראיה, ורש"י מבאר שלפי דברי ר' אבהו ור' יוחנן ר' יוסי אינו מודה באיסור מוסיף, אמנם תוס' [ד"ה אלא אמר רבא] מבאר שר' יוחנן סוברים שר' יוסי מודה באיסור מוסיף וכפי שמבואר בסוגיא בכריתות [ד"ב].

כד בדברי הגמ' מבואר שלפי ר' חייא ובר קפרא ר' יוסי מודה בשני איסורים שחלו בבת אחת ובאיסור כולל, שהרי הגמ' אומרת 'השתא ר' יוסי באיסור כולל מיחייב שתיים באיסור בת אחת מיבעיא, וכיון שר' יוסי מודה באיסור כולל כ"ש שר' יוסי מודה באיסור מוסיף שהרי ר' אבהו סובר שר' יוסי מודה באיסור מוסיף ואינו מודה באיסור כולל.

נחלקו רש"י ותוס' בדין איסור כולל באיסור קל על איסור חמור (כגון איסור הבערה שהוא לאו על איסור זרות שהוא כרת) שבדברי רש"י [ד"ה אי בהקטרה] מבואר שאיסור חל על איסור ובדברי התוס' [ד"ה אמר ר' יוסי] מבואר שאין איסור חל על איסור.

ר' יוסי [סנהדרין פא א] אומר שאשת איש שנעשית חמותו נידון באשת איש ומבואר שאין איסור חל על איסור והנה לפי דברי ר' אבהו ור' יוחנן הטעם שם שאין איסור חל על איסור הוא משום שנחשב לאיסור כולל, אמנם לפי ר' חייא ובר קפרא שסבירא ליה שאיסור חל על איסור כתבו התוס' [לב ב ד"ה איסור] שר' יוסי סובר שבאיסור כולל איסור חל על איסור רק באופן שנחשב ל'שם אחד' אבל באופן שנחשב לשני שמות אין איסור חל על איסור.

ר' יוסי אומר שני אחים נשואים שתי אחיות ומת אחד מהם ובא השני על אשתו בין באופן שנשא חי ואח"כ נשא מת ובין באופן שנשא מת ואח"כ נשא חי חייב שתיים משום אשות אשה ומשום אשת אח, ולפי דברי ר' חייא ובר קפרא הטעם של ר' יוסי משום שסבירא ליה שאיסור חל על איסור בין באיסור כולל (נשא מת ואח"כ נשא חי) ובין באיסור מוסיף (נשא חי ואח"כ נשא מת), אמנם לפי ר' אבהו ור' יוחנן א"א לבאר כך משום שר' יוסי אינו מודה באיסור כולל אלא כוונת ר' יוסי שחייב שתיים הוא ל'קוברו בין רשעים גמורים'.

כה ר' אבהו סובר שר' יוסי מודה באיסור מוסיף ואינו מודה באיסור כולל ולפי"ז כוונת ר' יוסי שני אחים נשואים שתי אחיות ומת אחד מהם ובא השני על אשתו בין באופן שנשא חי ואח"כ נשא מת ובין באופן שנשא מת ואח"כ נשא חי חייב משום אשות אשה ומשום אשת אח היא ל'קוברו בין רשעים גמורים', אמנם ר' שמעון חולק על ר' יוסי וסובר שחייב אחת כלומר שאינו נקבר בין רשעים גמורים (ובפשטות ביאור דברי ר' שמעון שלא חל האיסור השני אמנם בדברי התוס' [ד"ה בין] משמע קצת שגם לפי ר' שמעון חל האיסור השני ומ"מ אינו נקבר בין רשעים גמורים כיון שאינו חייב אלא עונש אחד).

כו הגמ' מבארת ששני אחים נשואים שתי אחיות ומת אחד מהם אשתו פטורה מיבום בין למ"ד איסור חל על איסור שהרי היבמה אסורה באיסור אשת אח ובין למ"ד אין איסור חל על איסור באופן שנשא חי ואח"כ נשא מת חל האיסור אשתו אשה ואיסור זה פטור מיבום, ובאופן שנשא מת ואח"כ נשא חי למרות שלא חל האיסור אשתו אשה מ"מ איסור זה מיתלא תלי וקאי אי פקע איסור אשת אח אתי איסור אשות אשה וחילי.

תוס' מבאר שלמרות שלפי ב"ש [הובא לעיל דף יג] ערוה לא פוטרת את צרתה והטעם של ב"ש שבאופן שהאיסור אשת אח קדם לאיסור ערוה לא חל האיסור ערוה משום ש'אין איסור חל על איסור', ובאופן שהאיסור ערוה קדם לאיסור אשת אח לא חל האיסור אשת אח משום ש'אין איסור חל על איסור' ולכן צרתה נחשבת צרה שלא במקום מצווה, מ"מ ר"ש סובר שערוה זו פוטרת את צרתה ונחשב צרה במקום מצווה.